

ПОЛІТИЧНІ НАУКИ

УДК 32.75:327:140.8

ТРАНСФОРМАЦІЇ «ПРАВОЇ» ТА «ЛІВОЇ» ПАРАДИГМ У СУЧАСНОМУ ПОЛІТИЧНОМУ ДИСКУРСІ: ГЛОБАЛЬНО-ІСТОРИЧНИЙ КОНТЕКСТ

Кияниця Л.Л.

Національний авіаційний університет

У цій статті здійснено спробу встановлення основних політико-ідеологічних тенденцій розвитку «лівого» та «правого» як політичних дискурсів, які одночасно зберігають своє мета-політичне значення та переживають певного роду занепад у контексті світоглядної ситуації Постмодерну. Автор показує, що політичні дискурси «правизни» та «лівизни» були невід'ємно пов'язані зі світоглядною та ідейно-політичною реакцією на перехід від традиційно-станового суспільства до суспільства Модерну, що досяг своєї кульмінації з перемогою Французької революції. У ході подальших трансформацій суспільства Модерну, що стали наслідком політичних та економічних змін, які тривали протягом XIX–XX ст., змінювалися й репрезентації «лівого» та «правого» в глобальній політичній свідомості. З початком переходу до суспільства Постмодерну відбувається певне переформатування «правого» та «лівого» як політичних дискурсів. Цей процес призвів до нового розмиття їхніх ідеологічних репрезентацій на рівні буденної політичної свідомості, у той же час ставши основою для кристалізації оновлених ідеологічних позицій у межах обох політичних традицій. **Ключові слова:** політичні ідеології, глобальна історія, Модерн, Постмодерн, «праві», «ліві», історія світової політичної думки.

Постановка проблеми. Ідейно-політичні трансформації, що відбуваються в сучасному світі, змушують переосмислити низку установлених догм та положень політико-ідеологічного характеру. До таких уявлень, зокрема, належать і сучасні тлумачення сутності поділу політичного спектру на «правий» та «лівий» сегменти, які в низці випадків являють собою некритичне продовження відповідних концепцій доби СРСР. В інших випадках мова йде про достатньо апологетичну рецепцію тих чи інших положень англосаксонської політологічної традиції, які не завжди адекватно відображають специфіку становлення «правої» та «лівої» політико-ідеологічних традицій у континентальній Європі та світі загалом. Виходячи з вищезазначеного, видається необхідним критично розглянути історичну еволюцію та сучасний стан розвитку «лівої» та «правої» парадигм політичного дискурсу.

Аналіз останніх досліджень та публікацій дозволяє говорити про відсутність однозначної позиції стосовно ідеологічної орієнтації більшості сучасних політичних рухів та ідейно-політичних течій за умов «ситуації Постмодерну» [5, с. 151]. Зокрема, Е. Гідденс зазначає, що «терміни «правий» та «лівий» втратили свої колишні значення, а кожна з відповідних політичних перспектив «по-своєму вичерпала себе» [17, р. 78]. На думку автора, зростання «штучної невизначеності» та «ризиків високого рівня» сприяє втраті в більшості політичних суб'єктів прагнення до розробки нових інтегральних проектів розвитку (трансформації) суспільства та його політичної системи [17, р. 97]. Цю ситуацію Е. Гідденс пов'язує із всезростаючою індивідуалізацією постмодерного суспільства, що підриває основи функціонування зорієнтованих на колективну політичну дію масових ідеологій минулого.

Представник ідейно-політичної течії європейських «нових правих» [23], відомий філософ політики А. де Бенуа зробив власну спробу розглянути сучасний стан співвідношення «правої» та «лівої» парадигм у політичному житті суспільства на прикладі Франції. На думку А. де Бенуа, починаючи з 1970-х років, у зв'язку зі зростанням впливу так званих «середніх прошарків», руйнуванням попередніх класових ідентичностей та загальним падінням інтересу до політичних ідеологій в еру «комерційної демократії» [16, р. 78] французька політика характеризується значною хаотичністю електоральних уподобань та поступовим рухом основних політичних сил – як тих, що належали до крайньої «лівої» (Французька комуністична партія, соціалісти), так і традиційних «правих» партій (голлісти) – у напрямку свого роду центристського консенсусу, що був охарактеризований А. де Бенуа як поєднання прийняття крайньою «лівою» легітимності основних політичних інститутів П'ятої республіки (після 1968 р.) та відмови «правих» партій від своїх традиційних позицій з питань «моральної політики» [16].

Нарешті, український дослідник С. Вишинський зазначає, що особливістю сучасної «лівої» політичної ідеології в глобальному масштабі є послідовний наголос на необхідності егалітарної уніфікації людства, як політико-економічного, так і культурного, що тлумачиться «лівими» відповідно до концепту безперервного прогресу глобальної людської спільноти [2]. Натомість, прибічники постмодерних «правих» сил дедалі частіше звертаються до ідеологічної спадщини раніше маргінальних мислителів «інтегрально-традиціоналістичного» спрямування (Р. Генон, Ю. Евола), а також до «неоаристократичної» політичної філософії Ф. Ніцше, з метою обґрунтування власної антиегалітаристської позиції [2, 3].

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Незважаючи на те, що згадані вище дослідники, а також низка інших науковців (зокрема в Україні – О. Постол [10], О. Семеняка [11], Г. Ковальський [8], М. Сутовський [13] та ін.) доклали чимало зусиль заради прояснення основних аспектів функціонування «лівого» та «правого» дискурсів за доби Постмодерну, тим не менше, у більшості відповідних публікацій увагу зосереджено або на конкретних проявах «правої» та «лівої» парадигм у рамках відповідних ідейно-політичних течій та рухів, або на специфіці історичного становища «правої» та «лівої» ідеологій у період після 1989 р. На противагу цьому, ця стаття звертається до взаємозв'язку між змінами соціально-історичної реальності та репрезентацією «правого» та «лівого» в політичній сфері епох Модерну та Постмодерну, взятих у їхній цілісності та історичній динаміці.

Мета статті. Головною метою дослідження є встановлення основних політико-ідеологічних тенденцій розвитку «лівого» та «правого» як політичних дискурсів у ХІХ – на початку ХХІ ст. На думку автора, це дозволить визначити історичні передумови розвитку та трансформацій «лівого» та «правого» дискурсів у політиці доби Модерну та Постмодерну, обґрунтувати основні критерії прив'язки того чи іншого політичного напрямку до «лівого» або «правого» дискурсів політики, запропонувати пояснення феномену «кінця ідеологій» у контексті співвідношення «правого» та «лівого» в політичній сфері, а також розглянути проблематику взаємопроникнення «лівого» та «правого» політичних дискурсів у відповідний історичний період. У подальшому це дослідження може стати основою для формулювання та систематизованого викладу припущень стосовно майбутніх тенденцій розвитку «лівої» та «правої» політики в суспільстві Постмодерну.

Виклад основного матеріалу. Перше використання термінів «правий» та «лівий» у якості показників політико-ідеологічної орієнтації можна датувати періодом Французької революції, а саме розподілом місць в Установчих зборах (1789–1791). На той час прихильники збереження сильної монархічної влади засідали праворуч від крісла голови Установчих зборів, а представники радикальних політичних течій, що згодом склали основу якобінської партії, – ліворуч [12]. Основною точкою протиріччя між двома політичними таборами початково стало питання про темпи переходу від абсолютної до конституційної монархії, від «старого порядку» до нового ліберального ладу. Однак у подальшому як серед «правих», так і серед «лівих» з'явилися зовсім інші політичні сили та напрямки, що рішуче відкидали ліберальний політичний та економічний устрій, як-от прихильники комунізму (марксизму) та анархізму на «лівому» фланзі, традиціоналісти, фашисти та націонал-соціалісти – на «правому». Тому постає питання про історичні критерії виокремлення політичної «лівиці» / «правиці» та про можливі ідеологічні трансформації, що вплинули на їхній подальший розвиток.

Якщо початковий критерій виокремлення «правих» та «лівих» неоднозначно виходив зі ставлення до політичних трансформацій у рамках ліберальної моделі політики та економіки (сво-

бода економічної діяльності в межах економіки, заснованої на обміні, свобода політичної діяльності у визначених законодавством ліберальності держави рамках, захист приватної власності та ін.), то після розчарування значних соціальних прошарків французького та європейського суспільств в практичних результатах Французької революції настає значне переосмислення політичної дихотомії «ліві» – «праві» та формування нових політичних парадигм, альтернативних ліберальній, що поступово позбавляється статусу провідної ідеології, якою вона була за доби Просвітництва, та відкрито ставиться під сумнів своїми опонентами «справа» та «зліва» [14].

Першими від ліберальної парадигми відділилися представники «лівих» сил. Вважаючи себе спадкоємцями Французької революції, різні соціалістичні течії Європи ХІХ ст., незважаючи на певні протиріччя та відмінності, що не дозволяли говорити про те, що вони виступають в якості єдиної конфігурації політичних суб'єктів, сповідували певний комплекс політичних цінностей та установок, що в подальшому склав основу «лівого» дискурсу як такого. На противагу дискурсові економічної ефективності та конкуренції між вільними індивідами, що панував у політичній парадигмі лібералізму того часу, соціалістичні «ліві» першої половини ХІХ ст. пропонували перехід від індивідуалістичного (ліберально-капіталістичного) економічного порядку до колективістського ладу виробничо-споживчих асоціацій (комун) – соціалізму або комунізму. Поступово серед «лівих» ХІХ ст. поширюються уявлення про необхідність та можливість подолання політичної держави Модерну, що ґрунтується на чіткому розподілі повноважень та централізованій вертикалі бюрократичного управління, шляхом заміни «управління людьми» «управлінням речами» [4], тобто суто соціально-економічним регулюванням господарських справ безкласового та бездержавного суспільства майбутнього (П.-Ж. Прудон, М. Бакунін, П. Кропоткін, К. Маркс – останній із визнанням необхідності держави – «диктатури пролетаріату» – протягом періоду, перехідного до соціалізму [9]). І анархізм, і марксизм як основні напрямки «лівого» руху цього періоду виходили з неминучості революційного характеру переходу від «старого» (капіталістичного) до «нового» (анархічного, комуністичного, колективістського) суспільства. Незважаючи на відкидання якобінського уявлення про революцію як суто політичний переворот, що породжує нове суспільство, на практиці абсолютна більшість «лівих» другої половини ХІХ – початку ХХ ст. розглядали «соціально-революцію» як свого роду заміну есхатологічному перетворенню (Кінцю Світу) в монотеїстичних релігіях, причому «нове суспільство», що мало виникнути з цього соціального перевороту, повинне було характеризуватися такими рисами, як відсутність соціальних протиріч та єдність (тотальність) всього соціального організму як такого, що протиставлялися «хаотичності» та індивідуалізму буржуазного суспільства [1].

Виникнення «правого» політичного спектру, як і у випадку з «лівими», стало ідеологічною відповіддю на виклики, що постали перед європейським суспільством після Французької революції та початку промислового перевороту. З одного

боку, під впливом розвитку капіталізму відбувається прагматизація та деідеологізація частини ліберального політико-ідеологічного спектру, його практичний синтез із консерваторами – прихильниками збереження важливих складових старого станового ладу за нових умов. З іншого боку, у якості прямої реакції проти Французької революції та принесених нею політичних змін виникає реакційно-легітимістський напрям «правої» думки (Л. Бональд, Ж. де Местр). В основі цього радикально антиреволюційного напрямку лежить теза про необхідність відновлення органічного (станового) характеру суспільства. В подальшому її було переосмислено в радикально-«правій» (традиціоналістичній) думці ХХ ст. [6; 3]. У Великій Британії та Франції того часу формується ліберально-консервативний дискурс, що характеризується поєднанням ідей економічного лібералізму з ідеологією «закону та порядку», із наголосом на необхідності збереження моральних та сімейних підвалин суспільства (дискурс «сім'ї та власності»), та інших політичних та культурних традицій [20].

В якості провідної ідеології європейських суспільств ліберальний консерватизм утверджується після хвилі європейських революцій 1848–1849 рр., що було пов'язано з прагненням правлячих еліт уникнути перемоги ліво-ліберальних та соціалістичних тенденцій шляхом розбудови «сильної держави», що спиралася б на підтримку як традиційного землевласницько-бюрократичного класу, так і нової промислової буржуазії. Так звані «бонапартистські держави» – Друга імперія Наполеона III у Франції та Другий Рейх, створений за активної участі О. фон Бісмарка – можуть бути зразковим прикладом такої політичної формації. Поширення виборчого права на більшість дорослого населення чоловічої статі поєднувалося з активним розвитком державної бюрократії та загальним вивіщенням держави над громадянським суспільством. Дещо інша форма ліберального консерватизму як ідеології сформувалася у Великій Британії, де останній набув парламентсько-демократичних форм (Б. Дізраелі) [20]. У подальшому ліберальний консерватизм, що дозволяв поєднувати прихильність до розвитку промислового капіталізму зі збереженням низки важливих елементів політичних режимів доби «старого порядку» та Реставрації, стає домінуючою ідеологією європейської політичної еліти до 1920-х років включно.

У цей же період у рамках «лівого» політичного дискурсу наростають детерміністські та прогресистські тенденції. Якщо раніше перехід до соціалізму (комунізму) як суспільного устрою розглядався як наслідок «виправлення» «несправедливого» соціального ладу відповідно до іманентних законів, що складали «людську природу» або «соціалний кодекс», то з початком домінування марксизму в «лівому» політичному дискурсі (кінець ХІХ ст.) для «лівих» характерним стає історизм. При цьому уявлення про природний, автоматичний характер переходу від капіталізму до соціалізму в ортодоксальному марксизмі кінця ХІХ – початку ХХ ст. (К. Каутський, А. Бебель) супроводжується відходом від попереднього революційного катастрофізму раннього марксизму К. Маркса та Ф. Енгельса, роз-

витком еволюціоністських концепцій, що, через ідеологічну медіацію у формі так званого «ревізійонізму» Е. Бернштейна призвело до дерадикалізації західної соціал-демократії на початку ХХ ст. [15]. Тому так звана «прекрасна епоха» 1890–1910-х років може розглядатися як доба панування «поміркованих» варіантів «лівої» та «правої» ідеологій.

Перша світова війна та породжена нею історична динаміка ХХ ст. призвели до значних трансформацій у межах як «лівого», так і «правого» політичного поля. З одного боку, відбувається дедалі більша егатизація «лівого» дискурсу, пов'язана з економічними та політичними потрясіннями доби Першої світової війни та Великої Депресії. Держава, що регулює економічну систему в інтересах суспільного розвитку, тепер починає розглядатися теоретиками європейської соціал-демократії у якості необхідної складової майбутнього соціалістичного суспільства, а марксистська теза про «відмирання держави» на практиці починає нехтуватися.

Після Другої світової війни, у зв'язку з подальшим поширенням впливу радянської державно-політичної моделі (на так звані «країни народної демократії», Китай та ін.), а також поширенням дирижистських та етатистських моделей соціального регулювання в ряді ліберальних держав Заходу (лейбористська «державна загального благоденства» у Великій Британії, голлістські заходи з державного регулювання економіки у Франції та ін.), остаточно утверджується переконання про невід'ємний зв'язок між «лівизною» та етатизмом. З 1950-х років різні течії лівого (соціального) лібералізму та революційної модернізаторського націоналізму (у країнах «третього світу») стають основними носіями концепту політичної «лівої» як у буденній, так і в теоретичній політичній свідомості. Частковий вихід «лівих» (тепер «ультралівих») соціалістичних течій із політичного маргінесу після Другої світової війни був пов'язаний із подіями кінця 1960–1970-х років у Західній Європі, коли різноманітні політичні тенденції «ультралівих» (маоїстів, ортодоксальних анархістів, нових течій – ситуационістів та автономістів) брали активну участь у політичних подіях цього періоду.

У творчості таких теоретиків цього періоду як Г. Дебор критиці піддається вже не тільки приватна власність та держава як форми відчуження, а й сама система індустріального виробництва та розподілу праці, висувається теза про необхідність тотального перетворення соціальної реальності як такої, а не лише її політичних та економічних форм [7]. З іншого боку, саме в цей період, у зв'язку з розмиванням та атомізацією традиційного робітничого класу на Заході та перенесенням основного локусу революційної боротьби, що слідувала «лівим» (етатистським та модернізаторським) ідейним постулатам, до країн «третього світу», у світовому «лівому» русі відбувається кардинальна трансформація проблематики. Відбувається відхід від суто класового дискурсу в бік наголошування на боротьбі за соціально-політичні та культурні права маргіналізованих соціальних меншин (расових, гендерних та ін.), починається перехід від критики капіталізму та класового суспільства до критики

цивілізації та інструментальної раціональності як такої (М. Фуко та інші представники пост-структуралістської «лівіци» [10; 13; 19]). Фактично мова йде про те, що сучасна «ліва» думка починає ставити під сумнів цінності соціального прогресу, що були її аксіомою у XIX – першій половині XX ст.

У свою чергу, наприкінці XIX ст. колонізація європейськими великими державами країн Африки та Азії, що утвердила переконання про вищість європейців над усіма іншими народами, а також побоювання середніх прошарків європейського суспільства стосовно своєї подальшої пролетаризації, сприяла розвитку різноманітних «неконформістських» політичних течій, які, використовуючи основні тези ірраціоналістичної філософії Ф. Ніцше та А. Бергсона, заклали основи радикальної «правої» ідеології XX ст. Європейські радикальні «праві» першої половини XX ст. перенесли основний акцент з тези про індивідуальну нерівність на концепт «природної» нерівності між великими людськими групами (націями, расами), поєднавши колективістський підхід до визначення джерела соціальних проблем, характерний для революційних «лівих», з дискурсом людської нерівності, який раніше був характерний для реакційно-легітимістських сил епохи Реставрації [6]. Поєднавшись із консервативним романтизмом та антимодернізмом, у Німеччині цей варіант «правої» ідеології став підґрунтям для розвитку «народницького» (фюлькіше), а пізніше й нацистського руху [24]. Аналогічним чином, італійський фашизм як ідеологія сформувався під впливом синтезу революційного синдикалізму (Ж. Сорель) з його наголосом на творчій ролі революційного насильства, радикального футуризму (Г. д'Анунціо, Ф. Марінетті) з його прагненням до перетворення «старого світу» на шляхах масової війни та радикальної індустріалізації, а також італійського політичного націоналізму доби Рісорджіменто [18].

Поразка фашизму та націонал-соціалізму в Другій світовій війні призвела до дискредитації та занепаду цієї гілки «правої» ідеології. Європейський рух «нових правих» як у певному сенсі спадкоємців радикальної «правої» традиції першої половини XX ст. наразі ґрунтується на поєднанні кола ідей, пов'язаних із «консервативно-революційними» теоретиками 1920–1930-х рр. (Е. Юнгер, Е. Нікіш, К. Петель та ін. [11]), «аристократично-традиціоналістських» концепцій (Ю. Евола, Р. Генон та ін. [2; 3]), та «зелених» (екологічних) політичних теорій 1970-х рр. [23]. Наслідком такого ідейно-політичного синтезу є ідеологічна «соціалізація» європейських «нових правих» (А. де Бенуа, А. Сораль, Г. Фай та ін.), які активно перехоплюють класовий дискурс у «лівих», поєднуючи його з ідеями «етнокультурного плюралізму» [23]. Останній являє собою спробу «нових правих» відійти від біологічно-расистських концепцій своїх попередників шляхом переведення в площину визначення гаданої «сумісності» тих або інших культурних груп. На практиці «етнокультурний плюралізм» «нових правих» протистоїть як ліберально-мультикультуралістським концепціям, так і ідеям «плавильного казана» (асиміляції етнопонаціональних меншин у межах єдиної політичної нації).

У США формування «правого» дискурсу пройшло зовсім іншим шляхом, ніж у Європі, оскільки в цій країні після 1776 р. не існувало ієрархічної традиційної політики, що могла б стати основою для формування традиціоналістично-консервативних або революційних «правих» концепцій західно-європейського зразку. Натомість, ідеологічну нішу «правих» зайняли представники радикального економічного лібералізму (лібертаріанства, «анархо-капіталізму»), які виступають з виразно антиегалітаристських позицій, виходячи з принципової суперечності між потребами розвитку «вільного ринку» та політикою держави, спрямованою на скорочення соціально-класового розшарування суспільства. У той час як у європейському традиціоналізмі місце природної еліти, що страждає від натиску масового егалітарного суспільства, посідають елітарні інтелектуали («брахмани»), для англо-американських лібертаріанців та «анархо-капіталістів» його обіймають приватні підприємці, що ідеалізуються як носії ідеалу індивідуальної економічної самодостатності та успіху [22].

Представники цього напрямку «правої» думки (основоположники – Л. фон Мізес, Ф. Хайек, А. Ренд, М. Ротбард) виступають за заміну державного бюрократичного апарату системою приватних корпорацій, що виконувала б його функції на договірних засадах, або, як мінімум, за значне обмеження місця та функцій держави [24]. При цьому теоретики американського лібертаріанства схвалюють існування соціальної нерівності та класового поділу суспільства, вважаючи їх запорукою успішного економічного розвитку. Тому, на відміну від європейських «нових правих», їх антиегалітаризм носить виразно економістський характер. Англосаксонські «нові праві» (неоконсерватори; провідні політичні представники – Р. Рейган, Дж. Буш-молодший, М. Тетчер), що зайняли місце домінуючої політико-ідеологічної течії у відповідних країнах у 1980-і роки та утримували ідеологічну гегемонію до початку нової світової економічної кризи (2008 р.), використали частину ідеології лібертаріанства з метою легітимації процесу ліквідації «держави загального добробуту», що відбувалася під їх впливом. Однак при цьому неоконсерватизм відроджує старий ліберально-консервативний ідеал «сильної держави», що сприяє розвитку «вільного ринку», не втручаючись при цьому у діяльність його суб'єктів. У цьому сенсі неоконсерватизм був «реакційною» політичною ідеологією, оскільки на практиці він апелював до періоду бурхливого економічного розвитку у США та Західній Європі другої половини XIX ст. як до «втраченого» «золотого віку», намагаючись відродити економічні умови його існування.

Ідейне банкрутство неоконсерватизму в ході «Великої Рецесії» сприяла поширенню ідей, характерних для європейських «нових правих», в англосаксонському геокультурному просторі. На цій основі у 2010-ті роки виникають та розвиваються ідейно-політичні угруповання так званих «альтернативних правих» та «неореакціонерів», значна частина прихильників та активістів яких початково були adeptами лібертаріанських та «анархо-капіталістичних» ідей [25]. В той час як для «альтернативних правих» характерним

є наголос на антиелітаристських та соціально-популістських ідеях та гаслах, для «неореакціонерів» ключовим є утвердження бажаності та необхідності подолання електоральної демократії та масового суспільства як принципу суспільної організації [21]. У будь-якому разі можна говорити про поступове зближення «правих» ідеологічних дискурсів англосаксонського світу та континентальної Європи, що супроводжується їх «соціалізацією», яка сприймається ними як протистояння посткласовій політичній позиції сучасних «лівих».

Висновки і пропозиції. Незважаючи на всю зовнішню строкатість та внутрішню суперечливість різних політичних напрямків, що асоціювали себе з «лівим» або «правим» політичним дискурсами, видається можливим виділити ті світоглядні позиції, що є характерними (визначальними) для «лівого» та «правого» як форм політичного. «Праві» та «ліві» займають протилежні позиції за такими критеріями як ставлення до універсалізму/партикуляризму, егалітаризму/нерівності, гомогенності/гетерогенності суспільства. Всупереч розбіжностям серед політичних течій, що артикують себе в якості представників «правого» (лібертаріанці – «реакціонери») та «лівого» (анархісти – марксистів) дискурсів, у рамках «правого» та «лівого» тасторів відповідні ідеологічні позиції тлумачать достатньо чітко та однозначно. Це означає, що всупереч

настанню «ситуації Постмодерну» базові розбіжності між «лівими» та «правими» все ж зберігають свою актуальність. У той же час політичні сили, що раніше асоціювалися з носіями відповідних дискурсів, у рамках ситуації Постмодерну активно дрейфують у напрямі політичного централізму. Це пов'язано з радикальною перестановкою соціальних сил, що раніше складали базис «правого» та «лівого» ідеологічних полів, розмиванням традиційних класових ідентичностей, загальною індивідуалізацією (пост)сучасного суспільства. Вищезгадані чинники безпосередньо вплинули на ступінь рецепції основних постулатів «лівого» та «правого» дискурсів їх цільовими аудиторіями, визначили ревізію ціннісних установок значної частини їх носіїв.

Тим не менше, варто наголосити на необхідності подальших досліджень у сфері диференціації «правого» та «лівого» сегментів політичного поля на сучасному Заході. Особливо чітко актуальність таких досліджень видна на прикладі нинішнього зростання хвилі так званого «правого популізму» в державах ЄС та Сполучених Штатах Америки. Видається, що саме ідеологічний аналіз світоглядних підвалин відповідних партій та рухів, а також відповідне дослідження їхньої соціальної бази, дозволить дати відповідь на питання про причини та чинники зростання популярності «популістських» рухів у розвинутих державах Заходу.

Список літератури:

1. Бердяев Н.А. Демократия, социализм и теократия / Н.А. Бердяев // Новое средневековье: размышление о судьбе России и Европы. – Берлин: «Обелиск», 1924. – 143 с.
2. Вишинський С. Егалітаризм як знак постмодерну у філософії інтегрального традиціоналізму / С. Вишинський // Наукові записки. Серія «Філософія». – 2011. – Вип. 9. – С. 252–260.
3. Вишинський С. Традиція і Сучасність у поняттєвому дискурсі інтегрального традиціоналізму / С. Вишинський // Науковий вісник Чернівецького університету. Філософія: Збірник наукових праць. – 2010. – Вип. 534–535. – С. 53–57.
4. Волгин В.П. Сен-Симон і сен-симонизм / В.П. Волгин. – М.: АН СССР, 1961. – 158 с.
5. Горбатенко В. Людина і суспільство в ситуації Постмодерну: філософсько-політичні детермінанти / В. Горбатенко // Соціогуманітарні проблеми людини. – 2010. – № 5. – С. 151–166.
6. де Местр Ж. Рассуждения о Франции / Ж. де Местр. – М.: РОССПЭН, 1997. – 215 с.
7. Дебор Г. Общество спектакля / Г. Дебор; пер. с фр. С. Офертас и М. Якубович. – М.: «Логос», 1999. – 224 с.
8. Ковальський Г.Є. Соціально-філософські засади традиціоналізму / Г.Є. Ковальський. – Гілея. – № 34. – К.: ВІР УАН, 2010 – С. 238–242.
9. Маркс К. Критика Готской программы / К. Маркс // Маркс К., Энгельс Ф. Сочинения: В 50 т.: Изд.-ние 2-е. – М.: ИМЛ при ЦК КПСС, 1961. – Т. 19. – С. 9–32.
10. Постол О.Є. Сучасний лівий радикалізм крізь призму дискурсу постмодерну / О.Є. Постол // Вісник ДАККІ. – К.: Міленіум, 2011. – № 3. – С. 197–201.
11. Семеняка О. Консервативна революція як філософсько-політична парадигма в контексті феномену критики справа / О. Семеняка // V. Критика як філософська настанова. Тези П'ятої Міжнародної студентсько-аспірантської конференції «Філософія. Нове покоління». – К.: НаУКМА, 2010. – С. 44–45.
12. Сиринелли Ж.Ф. Деление на правых и левых во Франции: величина постоянная или переменная? [Електронний ресурс] / Ж.Ф. Сиринелли // Французский ежегодник. – 2003. – М., 2003. – Режим доступу: <http://annuaire-fr.narod.ru/statji/Sirinelli-2003.html>
13. Сутовський М. Думки про майбутнє транснаціональної лівиці / М. Сутовський // Політична критика. – 2010. – № 1. – С. 217–219.
14. Сухачев В.Ю. «Правые»: реальность и сюрреальность политического опыта и ментальности / В.Ю. Сухачев // Вестник Псковского вольного университета. – Псков: Возрождение, 1994. – Т. 1. – № 1. – С. 47–61.
15. Федорченко В.М. Сутність «ревізії» марксистського вчення Е. Бернштейном / В.М. Федорченко // Наукові записки НАУКМА. – 2000. – Т. 18 (Випуск: Політичні науки). – С. 16–22.
16. Benoist de A. End of the left-right dichotomy: the French case / A. de Benoist // Telos. – 1995. – No. 102. – P. 73–89.
17. Giddens A. Beyond left and right: the future of radical politics / A. Giddens. – Cambridge: Polity Press, 1994. – 284 p.
18. Gregor A.J. Mussolini's intellectuals: fascist social and political thought / A.J. Gregor. – Princeton and Oxford: Princeton University Press, 2005. – 282 p.
19. Kelly M. Foucault and politics: a critical introduction / M. Kelly. – Edinburgh: Edinburgh University Press, 2014. – 197 p.

20. Lee S.J. Gladstone and Disraeli / S.J. Lee. – London: Routledge, 2005. – 198 p.
21. Land N. The Dark Enlightenment [Электронный ресурс] / N. Land. – Режим доступа: <http://www.thedarkenlightenment.com/the-dark-enlightenment-by-nick-land>
22. Mühlbauer P.-J. Frontiers and dystopias: libertarian ideology in science fiction / P.-J. Mühlbauer // Neoliberal hegemony: a global critique; ed. by D. Plehwe, B. Walpen and G. Neunhöffer. – New York: Routledge, 2006. – P. 156–170.
23. Spektorowski A. The New Right and the intellectual elaboration of ethnic Europe: from racism to the politics of differentialism / A. Spektorowski // Ethnic challenges to the modern nation state; ed. by S. Ben-Ami, Y. Peled and A. Spektorowski. – New York: Macmillan Press, 2000. – P. 117–184.
24. Vallentyne P. Libertarianism and the state / P. Vallentyne // Social Philosophy and Policy. – 2007. – Vol. 24(1). – P. 187–205.
25. Willick J. Why libertarians go alt-right [Электронный ресурс] / J. Willick // The American Interest. – 2017. – 24 August. – Режим доступа: <https://www.the-american-interest.com/2017/08/23/libertarians-go-alt-right>

Кияница Л.Л.

Национальный авиационный университет

ТРАНСФОРМАЦИИ «ПРАВОЙ» И «ЛЕВОЙ» ПАРАДИГМ В СОВРЕМЕННОМ ПОЛИТИЧЕСКОМ ДИСКУРСЕ: ГЛОБАЛЬНО-ИСТОРИЧЕСКИЙ КОНТЕКСТ

Аннотация

В этой статье предпринята попытка установления основных политико-идеологических тенденций развития «левого» и «правого» как политических дискурсов, одновременно сохраняющих свое мета-политическое значение и переживающих своеобразный упадок в контексте мировоззренческой ситуации Постмодерна. Автор показывает, что политические дискурсы «правизны» и «левизны» были неразрывно связаны с мировоззренческой и идейно-политической реакцией на переход от традиционно-сословного общества к обществу Модерна, достигший своей кульминации с победой Французской революции. В ходе дальнейших трансформаций общества Модерна, ставших следствием политических и экономических изменений, продолжавшихся в течение XIX–XX вв., менялись и репрезентации «левого» и «правого» в глобальном политическом сознании. С началом перехода к обществу Постмодерна происходит определенное переформатирование «правого» и «левого» как политических дискурсов. Этот процесс привел к новому размытию их идеологических репрезентаций на уровне повседневного политического сознания, в то же время став основой для кристаллизации обновленных идеологических позиций в рамках обеих политических традиций.

Ключевые слова: политические идеологии, глобальная история, Модерн, Постмодерн, «правые», «левые», история политической мысли.

Kyianytsia L.L.

National Aviation University

TRANSFORMATIONS OF THE 'LEFT-WING' AND THE 'RIGHT-WING' PARADIGMS IN CONTEMPORARY POLITICAL DISCOURSE: A GLOBAL HISTORICAL CONTEXT

Summary

This article attempts to elucidate main political and ideological tendencies of the development of 'the left' and 'the right' as the political discourses which retained their meta-political significance while displaying the symptoms of a certain decline in the context of Post-Modern politics. The author highlights the discursive interconnectedness of 'the left' and 'the right' with the ideological and political response to the transition from the traditional hierarchical society to the Modern social order, which reached its peak in the course of the French Revolution. Due to the further transformations of the Modern society in the 19th and the 20th centuries, representations of both 'the left' and 'the right' would change as well. With the beginning of the transition to Post-Modernity, further discursive realignment of 'the left' and 'the right' has taken place. Ultimately, this has led to a new convergence of their discursive formations at the level of mass political consciousness, while becoming a foundation for a coalescence of their adherents' renewed ideological positions in the both traditions' frameworks.

Keywords: political ideologies, global history, Modernity, Post-Modernity, the Right, the Left, history of political thought.